

חינוך לחיים

פרשת מסעי

כאשר בני ישראל היו במדבר – הם היו תלויים בענן השוכן על אהל מועד כאשר הענן עולה מתחיל המסע – ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם.

היו אומר הם חיו בדריכות תמידית. בכל רגע ללא הודעה מוקדמת יש צפי שהענן עולה ואנחנו זזים. זה יוצר דריכות, זה נותן רצון לחיים. כי אמנם עד היעד הסופי יש עוד מטרות, יש עוד מטלות.

בהתבונן על מסגרת החיים היהודית היא ממש בנויה משינויים, ממסעות, מהתחדשות, מדריכות. בכל מערכת השנה יש ימים המתקבצים לשבוע, השבת קודש, בתחילת החודש ראשי חודשים ובתוך ימות השנה יש את מועדי ישראל. בתהליך של מסע שנתי שחג מוסיף לחג נוסף, ובתוך המסע הזה אנחנו מתקדמים עולים מוסיפים מחול על קודש. רק לדמיון שנה שלימה של ימים רגילים ללא שבת חג ומועד. בתוך ימי השנה הארוכים ישנם את הימים השוכרים שיגרה המציירים תחנת מעבר מנקודה לנקודה, זה חותך את המשימה הפרטים קטנים, הנותנים לאדם גם דריכות וגם אפשרות לייצר שינוי בעצמו כי התחלה חדשה יוצרת הזדמנות לשינוי.

הבה נשאל אם הדבר החשוב ביותר זה לימוד תורה מדוע נולד כתינוק קטן בטלן וחסר תועלת? וכי לא היה עדיף שמיד עם לידתו יוכל הוא ללמוד ולהגות בתורה או שיולד גדול? מה העניין בשריפת שנים ושעות של בטלה בחוסר מעש בלי תועלת סתם יונק וישן?

רואים שזו צורת האדם. בתחילת בריאתו הרי הוא נזקק לחסדי הוריו, הוא יצור חלש אבל רק כך הוא מתקדם מתחנה לתחנה ולכל אורך המסע הוא נמצא בתחנות שונות המאפשרות לו להיות ערני להיות דרוך ולאפשר לעצמו לייצר שינויים. תלמוד תורה מכיתה לכיתה, ישיבה משיעור לשיעור, ישיבה גדולה, מתחתן מביא ילדים צריך לדאוג לפרנס אותם, לחנך אותם, אחרי שנים לחתן אותם. זה מסע ארוך עם יעד סופי אך עם הרבה הזדמנויות בדרך.

ומנגד נשים לב כי בורא עולם ריחם עליהם. אפילו שהיו במדבר בורא עולם נתן להם פרקי זמן של מנוחה בין מסע למסע. זה האיזון בין מנוחה זמנית לבין דריכות ששינוי במסע יכול לבוא כל רגע. נלמד מזה כי אכן השינוי הנצרך בכדי לייצר לאדם מוטיבציה ורצון להמשיך במסע שלו. וכל אדם עם המסע שלו. יחד עם זאת לא צריך כל הזמן להגיע למצב של שינויים וגירויים. צריך לתת רווח זמן בין משימה למשימה.

האמת היא שיש שני סוגי נסיעות, יש נסיעות שעיקר המטרה היא להגיע אל היעד. אל התחנה הסופית. ויש נסיעות שעיקר המטרה היא הנסיעה עצמה. כשנוסעים לטבריה, עיקר היעד הוא להגיע לטבריה. מה מעניין אותי הדרך. אדרבה היא סתם בעיה שמעכבת אותי מלהגיע לטבריה. לעומת טיול ג'יפים, ששם אין מטרה להגיע לתחנת הסיום, אדרבה, עיקר המטרה היא להשתולל. להנות. לקפץ. וככל שיש יותר מהמורות יותר נהנים.

בעצם במחשבה מעמיקה, הרי זה בדיוק הסיפור של הגוף והנשמה. הנשמה, היא רוצה, שואפת. ומשתוקקת להגיע אל היעד. אל העולם הבא. לא מעניין אותה הדרך. היא סובלת מהקשיים של העולם. מהאתגרים שהעולם מעמיד בפניה לעומת הגוף שהוא רוצה ממש להנות מכל שניה. הוא רוצה להשתולל לקפוץ לזלול להנות. הגוף רוצה עולם הזה והנשמה כוספת לעולם הבא.

והעבודת חיים שלנו, למצוא את השילוב בעבודת ד', לתת לגוף את הצרכים שלו, בכדי שייתן לנשמה את הצרכים שלה. וביתר עומק - לפעמים האדם מתמודד בניסיון ארוך ומתיש ומפרק. הוא רק ממתיך בציפייה דרוכה, לסיים ולהגיע ליעד. שישתיים כבר. הוא רוצה דירה. הוא רוצה להתחתן. הוא רוצה פרנסה. אכן נכון, יש ציפייה פנימית להגיע ליעד, אבל אם נפנים, שאצל הקב"ה, הדרך היא גם חלק מהמטרה, עצם המסלול זה יעד בפני עצמו. לעבור את הניסיון ולצלוח אותו. כשאדם מבין את זה - אפשר פתאום לקלוט שגם הקשיים שאנחנו עוברים הם מלאים בסייעתא דשמיא, בהמון רחמים של אבא שאוהב, ורק ממתיך שנצליח לעבור את התקופה ולסיים אותה בהצלחה, בחיזוק באמונה בתפילה בחיזוק. אדם כזה יכול ברגעים מסויימים גם להנות מהדרך. רק בתנאי שהוא מבין שהדרך היא גם יעד.

בני ישראל הלכו במדבר ארבעים שנה – ברור שהיעד הסופי היה להגיע לארץ ישראל, אבל הדרך לשם לא אורכת ארבעים שנה. זה היה בגלל העונש על עוון המרגלים. ומאז, הארבעים שנה נהפכו ליעד בפני עצמו. יש יעד להסתובב ארבעים שנה. ארבעים ושתיים מסעות. איך צולחים את זה?? רק כשמבינים שזה - מוצאיהם למסיעהם על פי ה'.

ולסיום הרש"ר הירש מביא וז"ל: בשינוי המילים 'מוצאיהם למסיעהם' - ודאי יש משמעות בסדר המילים, בעיני ה' היו אלה 'מוצאיהם למסיעהם' - המסע והחניה היו תמיד על פי ד', כאשר ד' הורה להם לצאת ממקום החניה, הוא נתכוון שישיוגו מטרה, והנהגתו המחנכת של ד', תרה להם מקום חדש לחניה, המסוגל להשגת אותו תכלית, כל המסע היה בו משום התקדמות, המסע היה תכלית המוצא, וכך היו כל 'מוצאיהם למסיעהם', היפוכו של דבר בעיני העם - בכל מקום ששהו בו לא היו מרוצים, כשהגיעה השעה לצאת מן המקום, הייתה להם היציאה לתכלית, אחת היא להם לאן יסעו, ובלבד שיצאו מן המקום ששהו בו עד כה, הם נסעו על מנת לצאת ממקומם, וכך היו כל 'מסיעהם למוצאיהם'.

ולפי דבריו יש מסע מסוג שלישי - מסע שכולו בריחה מהמקום בו האדם שוהה בלי יעד להגעה, אלא היעד הוא לצאת. לעזוב. ללכת. אבל זה לא על פי ד'. המסע על פי ד' הוא אך ורק - 'מוצאיהם למסיעהם' מסע שמטרתו התקדמות. להגיע ליעד הבא. להשיג תכלית. ולוואי שנזכר להרגיש שהמסע שלנו הוא על פי ד'.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת מסעי

"והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדול" – אומר רש"י שהסיבה היא "לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו".

מכאן הוכיח הגר"ש וולבה זצ"ל שכל ראש המופקד על אנשים מתחתיו (הורה-מורה) יש עליו תביעה ואחריות שצריך לדאוג להם.

וכך מצינו בפרה אדומה – תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל – ומזה למדנו שמוטל על ההורים לקנח ולכפר על מעשי בניהם.

וכך מצינו בפר' פנחס שהוזכרו שם אביו וסביו כדי להראות שהמעשה נבע מתוקף היותו איש שלום, ולא מחמת קנאות סתמית, הרי שהזכרת הסבא באה לומר שהצאצא עשה את המעשה מכח שקיבל מהסבא. כך במעשה הרע של קורח הוכרח כביכול להיזכר שם אבי המשפחה – יעקב, אלא שביקש יעקב שלא יוזכר שמו במעשה קורח שנאמר "ובקהלם אל תחת כבודי".

וכך ביקש יעקב "ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים" – שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי.

וכך כותב הרמח"ל במסילת ישרים 'ואלה הם הרועים האמיתיים של ישראל שהקב"ה חפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו, ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים, ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם ולבטל הגזירות הקשות ולפתוח עליהם שערי הברכה... והוא עניין כהן גדול שאמרו עליו ש"היה לבקש רחמים על דורם-ולא ביקשו"

וגם בלאו הכי ההורים מחויבים מעצם זה שהביאו את צאצאיהם לעולם, להיות אחראים עליהם ובמיוחד בדוגמה האישית שהרי "ברא כרעה דאבוה" והיא החינוך הגדול ביותר שקיים בעבור ילדיו. ולכן אם חלילה קורה איזה דבר אין להם להתעלם ולומר "ידינו לא שפכו את הדם הזה" אלא ישתדלו לנקות ולסדר את מה שעשה בעבר, ולדאוג לעתיד שלא תגרום תקלה על ידו ח"ו.

כי ראינו בפרשת מטות "ונבח הלך וילכוד את קנת ואת בנותיה ויקרא לה נבח בשמו" - "ויקרא לה נבח", לה אינו מפיך ה', וראיתי ביסודו של ר' משה הדרשן, לפי שלא נתקיים לה שם זה, לפיכך הוא רפה שמשמע מדרשו כמו "לא" [רש"י].

שואל אמן החינוך הרש"ר הירש, אם בין כך ובין כך לא נתקיים לה שם זה, לשם מה התורה מספרת לנו שנבח קרא עיר בשמו? מתרץ הרב הירש, בנוהג שבעולם, מלכים ושליטים קוראים את שמות הערים הגדולות של מדינתם על שמם, כדי להאדיר את שמם ותהילתם בעיני בני עמם, וכדי ששמם יישאר חקוק בזכרונם ויהא נישא בכפיהם. באה התורה ללמדנו כי אין בזה שום ערך ותכלית, אדם קורא עיר על שמו, אבל לא נותר מזה כלום. הדבר היחיד שמשאיר אחריו האדם, אלו מעשיו הטובים, מהם נהנו בני עמו בחייו ויוסיפו ליהנות ממנו גם לאחר מותו. ובניו שממשיכים את מורשתו ודרכו.

כך אמרו חז"ל, עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. וכן כתוב בירושלמי - "אין עושין נפשות מצבות לצדיקים, דבריהם הן זכרון".

אחת הדוגמאות הבולטות בכך היא רש"י עצמו, שהרי מקום קבורתו לא נודע, ואין שום מצבה לזכרו, אבל שום דבר לא חסר, בזכרון האומה רש"י עודנו חי וקיים, ואת תורתו ופירושי הוגים ולומדים רבבות אלפי ישראל דבר יום ביומו. במהלך שיעור אחד, קם אחד התלמידים ושאל את רבו, היכן מת רש"י? נענה הרב ואמר לו, במסכת מכות דף י"ט, ולמרבה התמיהה שפשטה על פניו, הסביר את כוונתו. במסכת הזו נקטע פירושו של רש"י באמצע, ושם כתב תלמידו "רבנו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה ולא פרש יותר, לדידנו שם מת רש"י".

וכן לגבי הבנים - רואים שבני ראובן גד וחצי שבט המנשה מבקשים ממשה כך: "ויגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו". בו ברגע משה נוזף בהם ומתקן את טעותם: "בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם" משה מקדים את הילדים לפני בעלי החיים - הממון, ובעצם מחליף את הסדר. משה לימד אותם לקח בערכים ובסדרי העדיפויות - קודם המשפחה והילדים שהם המטרה ומשאת החיים וגולת הכותרת היא חינוך הילדים והכוונתם בנתיבות החיים ורק אח"כ הרכוש שהוא המשני וטפל אליו כי מהרכוש לא נשאר לך זכר אבל אם תשקיע בחינוך הילדים הם ישארו לשם ולשארית לדרכך ומורשתך - "עמלנו אלו הבנים" את עיקר העמל והיצירתיות עלינו לנתב לחינוך הילדים.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com